

Mgr. Jana Pultarová: „Kontroverze o porodech mimo nemocniční zařízení“

doktorská práce – FHS UK Praha 2020

posudek oponenta

zpracoval: doc. PhDr. Zdeněk PINC

duben 2020

S předloženou doktorskou prací mgr. Jany Pultarové mám jeden zásadní problém. Záměr práce neodpovídá výsledkům zjištěných výzkumem, který autorka provedla. Cíle výzkumu jsou formulovány na s. 86: “Hlavním cílem předložené práce je zjistit, proč se dnes vytrácí důvěra k lékařskému dohledu nad vedením porodu, a co je příčinou toho, že některé rodičky a porodní asistentky jsou nespokojené se současným systémem. Vedlejším cílem práce je najít odpověď na otázku, zda domácí porody jsou bezpečné a proč česká společnost nepovažuje porod mimo nemocniční zařízení za standardní záležitost tak, jak je tomu ve vyspělých evropských státech. Výzkumná otázka: „Jakým způsobem má být vyhověno ženám v jejich přání rodit mimo nemocniční zařízení.“

Výzkum spočíval v 15 provedených interview s předem připraveným pevným seznamem otázek. Nejkratší rozhovory trvaly méně než deset minut, nejdelší méně než třicet minut. Autorka práce rozhovory přehledně přepsala a na cca 60 stranách tvoří cca třetinu textu práce, závěry a diskuse nalezneme na dalších 20 stranách.

Respondentky byly vesměs zkušené porodní asistentky z nemocnic ve věku 41 – 50 let. Autorka plánovala uskutečnit také sérii rozhovorů a porodními asistentkami z terénu. Po nezdaru prvního z těchto rozhovorů, partnerka odmítla autorizovat přepis rozhovoru, mgr. Pultarová na další pokusy rezignovala.

To je podle mého pevného přesvědčení první kámen úrazu. Zatímco původní plán dával slovo oběma stranám, v práci už zaznívá hlas pouze strany jedné a ten je za to jednoznačný: domácí porody bezpečné nejsou a důvěra k lékařskému dohledu nad porody narušena není. Domácí porody jsou módní záležitost rozdmýchávaná médii a alternativně založenými nezodpovědnými intelektuálkami. Na současném systému není třeba nic zásadního měnit, rodičky mají i tak dost variant pro kvalitní výběr.

Autorka práce zřejmě nedocenila skutečnost, že respondentky jsou prakticky bez výjimky v takto komponovaném šetření nekompetentní, přiznávají otevřeně i s jistým zadostiučiněním, že s domácími porody nemají žádnou osobní zkušenost a jsou apriori proti jejich praktikování. Rozhovory samotné nejsou nezajímavé, ale k tématu práce se vztahují jen okrajově a jsou nepochybně, jak je už na první pohled patrné, předpojaté, což je způsobeno mj. i věkem respondentek a jejich dlouhodobou praxí v nemocničních zařízeních. Odpověď na modifikovanou výzkumnou otázku pak zní: Porodní asistentky pracující v nemocnicích nepokládají domácí porody za bezpečné. Moje zemřelá babička by asi dodala: „No, to ti Venca písk!“ Vyznění praktické části předložené práce je tedy poněkud tristní, jde spíše o parodii na výzkum než o cokoli jiného.

Prvních 85 stran práce je věnováno teorii. Kapitoly 1.1 – 1.3. věnované historii porodnictví jsou parodií na Aristotelovu filosofickou metodu, jež doporučuje začínat výklad zaujetím kritického postoje k předchozím výsledkům bádání. Pultarová ovšem nereflktuje počátky výzkumu kontroverze mezi nemocničními a domácími porody, To by začala zřejmě tím, že nemocniční porody jsou jedním z nejdůležitějších výdobytků budování socialismu. Tedy od kapitoly 1.4. Co předchází, do kvalifikační práce vůbec nepatří, jde o nepříliš kvalitně

provedenou kompilaci z dvou knih renomovaných gynekologů, kteří jsou ovšem v historii jen poučenými laiky a tak jimi uváděné příklady, nepřinášejí v teoretické práci žádné nové poznatky. Navíc je kompilace provedena nepřilíživě s chybami někdy až frapantními. Jeden příklad za všechny: na s. 18 píše Pultarová: "Informace o vůbec prvních porodních babách v Čechách pocházejí z roku 1176, kdy A. Doležal píše „o narození Hroznaty“." (V citaci jsem opravil nesprávné pořadí tečky a uvozovek v Pultarové textu. Kdybych měl vypočítat všechny prohřešky, jichž se autorka dopouští proti technice psaní vědeckého textu, byl by soupis opravdu dlouhý.) Pokud se nemýlím, prof. A. Doležal již zemřel, podle Pultarové by se ovšem i tak dožil supermetuzalémského věku...

Ačkoli začínat od Adama, starých Řeků či v paleolitu patří k obvyklým nešvarům kvalifikačních prací, Aristoteles za to nemůže, ten by požadoval v našem případě přehled základních stanovisek a textů z titulní kontroverze. To však u Pultarové chybí, nebo je to ideologicky zastřeno. Naše autorka nezkoumá, zda jsou domácí porody bezpečné. Ví již dříve, než začne zkoumat, že nejsou, jak je z teoretické práce zřetelné.

Zatím jsem pojednal pasáže, které do práce nepatří, nebo vyznívají banálně. Zbývá, pomineme-li přílohy, cca 60 stránek mezi stranami 25 a 85. Jde jednak o kompilativní, ale v zásadě použitelný výklad zdravotnických předpisů a zákonů, který trochu ku škodě věci nahrazují představení problému a 3. kapitulu nazvanou „Etické a právní aspekty ochrany nenarozených dětí“. Má dvě podkapitoly slibně nazvané „Etika jako odpovědnost“ a „Etický rozměr důvěry rodiček k lékařům“. Tady mi vadí míšení právních a etických aspektů. Právní aspekty patří do předchozí části, jsou důležité, ale není to tak, že doplňují aspekty etické, respektive naopak. Etické a právní aspekty představují napětí mezi legitimitou a legalitou a je lépe pojednat je odděleně.

Celkem je to pouhých 13 stránek, ale kdyby byly provedeny náležitě, práce by byla s četnými výtkami a tak trochu se zařatými zuby přijatelná, bohužel však náležitě provedeny nejsou. Má-li však vzniknout práce přijatelná, musí se s opravou začít odtud.

Podívejme se na text podrobněji: Hned na s. 70 se stkví neuvěřitelná věta: „Hodnota nenarozeného lidského života je vnímána v posledních desetiletích také jako etický a právní problém.“ To se autorka domnívá, že dříve to tak nebylo? To má s toho míšení právního a etického přístupu a hned se alibisticky dovolává Heleny Haškovcové místo, aby se věnovala textu Deklarace práv nenarozeného dítěte, jímž kapitolu otevírá. „Každá počatá lidská bytost má právo na život. Toto právo má být chráněno zákonem od okamžiku početí pro přirozenou smrt.“ Co je tu špatně? Tedy především to, že autorka neumí ani opisovat. Já jsem citát přepsal z jejího textu přesně, ale v textu Deklarace to tak není, nekontroloval jsem to, ale ať mne šlak treťí! Právo na život nemá být zákonem chráněno „pro smrt“, ale „po smrt“, tedy od početí až do smrti. Překlep, ale signifikantní!

Je tato Deklarace práv text povahy právní nebo etické? Autorka si asi myslí, že je to text právní, ale to je omyl a docela závažný. Kdyby to byl text právní, nebyl by v něm obrat „má být“, ale „je“, a potraty by u nás nemohly být legální. Potraty jsou u nás legální a je to dobře, to však neznamená, že jsou eticky v pořádku. Já bych potrat neschválil a pokládám jej za morální prohřešek, ale chápu, že někdy je to dobře zdůvodněné menší zlo.

Kdybychom pokračovali v tomto duchu, pak slovo „právo“ v Deklaraci je pouhá metafora v etickém textu přijatelná, v právním nikoli. Právo v právním smyslu se může týkat jen toho, kdo má právní subjektivitu, a nenarozené dítě ani dítě nezletilé ji nemá a proto se v těchto případech slovo „právo“ užívá metaforicky a je to občas nebezpečně zavádějící. Dítě v právním smyslu nemá práva, dospělí vůči němu mají povinnosti a to ze zákona. Kdyby autorka četla Sokola náležitě, věděla by, že příkázání „Nezabiješ!“ neboli právo na život neznamená, že mne nikdo nemůže zabít, ale znamená, že já nikoho nezabiju. Když všichni budou jednat podle tohoto morálního zákona, mohu si být jist, že mne nikdo nezabije. Jinak život permanentně riskuji, a když ten, kdo mne zabije, bude potrestán, život mi to nevrátí...

Pokračujeme: Těhotná matka tedy má právo, a také povinnosti k nenarozenému dítěti a jakési nedělitelné právo matky a dítěte je jen metafora a to poněkud zavádějící.

Nejen Jana Pultarová často zdůrazňuje, že ženy, které se rozhodují pro domácí porod, riskují nejen za sebe, ale i za své dítě. Ženy, které se rozhodují pro porod v nemocnici, nepochybně riskují také, ale nejen Pultarová a všechny její respondentky jsou hluboce přesvědčeny, že tyto ženy riskují mnohem méně. Jednak větší část rizika nese lékař, jednak je riziko porodu mnohem menší než riziko porodu doma.

To jsou hned dva nebezpečné omyly. Jsem hluboce přesvědčen o vysoké profesionalitě lékařů a také o jejich zarputilé vůli bojovat proti smrti až do krajnosti. Stejně pevně věřím, že lékař prožívá smrt svého pacienta tragicky, u novorozence snad ještě hůře. Profesionálně, morálně či trestně je odpovědný, když udělá chybu. Jeho riziko je jiné než riziko matky.

Poslední věc, kterou Janě Pultarové vytкну je uplatnění statistiky v této kauze – s. 48 a 49, tabulka č. 1 a č. 2 Úmrtnost novorozenců při porodech. Vytýkám dvě věci, za prvé, že údaje v tabulce nesprávně popisuje, plete si sloupečky „celkem“ „živě narozené“. To je vcelku prkotina, ale další důkaz nedbalého zpracování práce. Za druhé nejde ani o chybu, ale o poněkud nekorektní interpretaci. Z tabulek se dozvídáme, že v letech 2012- 2018 se v českých zdravotnických zařízeních narodilo 764 383 živých a 1947 mrtvých novorozenců, ve stejném období se plánovaně doma narodilo 241 živých a 3 mrtvá novorozenata. V prvním případě v procentech je to 0,26%, 1,23% ve druhém. Autorka nepřidala obsírnější komentář, např. že srovnávání tak v řádech odlišných počtů je problematické, z kontextu celé práce vyplývá, že riziko je u domácích porodů vyšší. Soudím tak z faktu, že v tabulce je ještě třetí položka „mimo zdravotnická zařízení neplánovaně“: 1690 živých, 16 mrtvých, 0,96%. Tedy i u těchto improvizací je procento vyšší. Nekorektní se mi zdá, že chybí komentář, který by konstatoval, že procentní rozdíly jsou zanedbatelné, až neuvěřitelně nízké.

Statistika do etiky nepatří, její údaje jsou sice cenné, ale zavádějící. Pro matku je riziko vždycky binární: ano x ne, zapnuto/vypnuto. Kdyby se matka měla rozhodovat podle kritéria snižování rizika pro dítě, nikdy by žádné dítě na svět nepřivedla. Nemůže mu zaručit štěstí a jediná jistota, kterou má, je, že každé narozené dítě dříve či později umře.

Z výše uvedeného doufám, že vyplývá, že práci nedoporučuji k obhajobě.

Přišimasy, 14.4.2020

doc. PhDr. Zdeněk Pinc